KİTAP ANALİZİ: TÜRK DIŞ POLİTİKASININ BAŞLICA SORUNLARI

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Hazel ÇAĞAN ELBİR, Uzman

Kitap Adı: Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları

Yazar: Prof. Dr. Hüseyin PAZARCI

Yayınevi: Turhan Kitabevi

ISBN: 978-605-313-000-0

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 314

Prof. Dr. Hüseyin Pazarcının Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları başlıklı kitabı Temmuz 2015 tarihinde yayınlanmıştır. Pazarcı, siyasal tarih çalışması dışına çıkarak, yapısal ve uluslararası hukuk çerçevesinde bir analiz ortaya koyduğunu belirtmiştir.

Prof. Dr. Pazarcı Türkiye Cumhuriyetinin dış politikası yedi baş sorununu yedi bölümde irdelemiştir. Uluslararası hukuk perspektifinden ele aldığı kitabında tüm bu önemli sorunların önümüzdeki dönemde nasıl bir gelişme gösterebileceğini de ortaya koymuştur.

Birinci Bölümde Türkiye Cumhuriyetinin Lozan Antlaşması ile belirlenen genel konumundan hareket ederek, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Lozan ile kazandığı egemenlik yetkileri, Boğazlar ve azınlık düzenlemeleri üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde ayrıca Osmanlı İmparatorluğuna ardıl olarak evirilen Türkiye Cumhuriyetinin ardıllık konuları irdelenmiştir. Türkiyenin antlaşmalarda, devlet mallarında, borçlarında ve arşivler gibi alanlarda Osmanlının halefi olduğunu ve bu halefiyetin nasıl intikal ettiğini uluslararası hukuk çerçevesinde ele alınmıştır.

Türkiyenin son zamanlardaki güncel dış politika sorunu olan Ermeni sorununun konu alındığı İkinci Bölümde ise, Ermenilerin Osmanlıdaki konumundan kısaca tarihsel verilerle

bahsederek zaman içinde Osmanlıya karşı nasıl bir çözülmeye gidildiğinden bahsedilmiştir. Türkiye'nin Kafkas sınırını tespit eden, 1921 yılında imzalanan Moskova ve Kars Antlaşmaları 1991 yılında bağımsızlıklarını kazandıktan sonra Azerbaycan ve Gürcistan tarafından tescil edilirken, Ermenistan'ın kuşkulu yaklaşımı Türkiye için siyasi bir sorun teşkil etmektedir. Tarihsel ve hukuki veriler temel alındığında, Ermeni sevk ve iskânı sırasında hayatını kaybeden Ermenilerin sayısının öne sürülen rakamlarla bağdaşmadığı bilinmektedir. Bu sayı gerçekle bağdaşmadığı gibi Osmanlının Doğu bölgelerinde yaşayan Ermeniler ve Müslümanlar arasında yaşanan çatışmalar sırasında yaklaşık 500.000 Türk ve Kürt nüfusun katledildiği Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü belgeleriyle ortaya konmuştur. [1] Sevk ve iskânın amacının ne olduğunun tarihsel veriler temelinde açıkça ortaya konulması gerektiğinin altını çizen Pazarcı, sevk ve iskânın amacının Ermeni kökenli Osmanlı vatandaşlarının yok edilmesi ve Türkleştirilme politikası olduğu iddiasının ispata muhtaç bir iddia olduğuna da kitabında vurgulamıştır. Hukuki veriler açısından Ermeni meselesinin soykırım olarak tanımlanamayacağının, soykırım olarak nitelendirilebilmesi için kasıt unsuru ihtiva etmesi gerektiği, ancak kasıt (intention) içerdiğine dair herhangi bir belgenin varlığının söz konusu olmadığının altı çizilmiştir.[2] Uluslararası hukuk ve ceza hukuku göz önünde bulundurulduğunda, gerekli değerlendirmeler yapıldığında ve Osmanlı Devleti'nin sevk ve iskân sırasında suç işlemiş kişileri yargılanması için kurduğu mahkemeler göz önünde bulundurulduğunda; ortada ne insanlığa karşı işlenmiş bir suç bulunmaktadır, ne de soykırım yapmış bir devlet bulunmaktadır.[3] Prof. Dr. Pazarcı, Osmanlı tarafından böyle bir suç işlenmiş olsa dahi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bu durumda hiçbir şekilde sorumlu tutulmaması gerektiğini ve Türk politikasının bu ve benzeri iddialara karşı hazırlıklı olmasının yararlı olabileceğini belirtmiştir.

Yunanistan ile İkili İlişkiler ise Pazarcının kitabının Üçüncü Bölümünde yer almaktadır. Üçüncü Bölüm de kendi içinde dört baş sorun ihtiva etmektedir. Sınır sorunlarını Deniz Alanları Sorunları ve Hava Sahası sorunları olmak üzere iki ayrı başlık altında inceleyen Pazarcı, Ülkesel Egemenlik sorunlarına ve Azınlık Sorunlarına da ışık tutmuştur. Pazarcı, Yunanistan ile deniz sorunları kapsamında, kıta sahanlığı konusuna ilişkin olarak; Yunanistan'ın kendini bu sorunun çözümünde yetkili olarak görmesinin her an bir kriz riski doğurabileceğine işaret etmiş, bu konudaki sorunların da hala olumluya evirilmediğinin altını çizmiştir.[4]

Kıbrıs sorununun uluslararası hukuk çerçevesinde incelendiği Dördüncü Bölümde, Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin çözüm arayışları, Kıbrıs Cumhuriyetinin AB Üyeliği ve Kıbrıs sorununun çözümüne etkisi, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Deniz yetki alanları sorunu açılarından incelenmiştir. Hüseyin Pazarcı, Türk dış politikası konuları arasında en karmaşık sorun olarak Kıbrıs sorununu değerlendirmektedir. Kıbrıs sorununun alında Rumların destekçisi olan güçlü AB Devletlerinin de başka bir sorunu doğurduğu gibi, diğer başka sorunları da barındırdığından bahseden Pazarcı,[5] Kıbrıs'ın statüsünün genel sorununa bir çözüm bulunana kadar Kıbrıslı Türklerin ve KKTC'nin hukuki haklar bakımından korunmasını öngören teknik sorunlara da işaret etmektedir.

Beşinci Bölümde Iraka ilişkin sorunlar üç başlık altında incelenmiştir. PKK ve Kürt Milliyetçiliği Sorunu kapsamında, PKK ve Türkiyenin Güvenliği ve Kürt Milliyetçiliği ve Kürt Ulusal Hareketi, ayrıca Türkmenler Sorunu ve Fırat-Dicle Sorunu olarak mercek altına

alınmıştır. Bu bölümde Türkiye'nin 2015 yılında karşı karşıya kaldığı bir diğer sorun ise Süleyman Şah Türbesinin Türkiye tarafında sınırları dışında sınırına yakın bir bölgeye taşınması durumudur. Pazarcı ayrıca, Suriye'deki küresel terörizm sorununu Türkiye'nin hukuki çerçevede dış politika sorunu olarak ele alması gerektiğinin de altını çizmiştir. Kuzey Irak'ta PKK varlığının ve Irak'taki Kürt milliyetçiliğinin temel sorun olduğunu vurgulamıştır. Kürt milliyetçiliğinin İsrail tarafından desteklendiğinin bilindiğinden bahseden Pazarcı, küresel ve bölgesel güçlerin günümüzde belli bir coğrafyada -Avrasyada- etkin olduğunu, ABD-Rusya çekişmesine artık Çin'in de dâhil olduğunun vurgusunu yapmıştır.

Suriye ile İlgili Sorunlar Altıncı bölümde ele alınmıştır. Dicle-Fırat-Asi Akarsu Sorunları, Suriyedeki İç Çatışmalar ve Türkiye ile ilgili sorunların uluslararası hukuk açısından nasıl değerlendirilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Suriye politikası Türkiye Cumhuriyeti devleti için bir diğer önemli dış sorun olarak öne çıkmaktadır. Bölgedeki akarsular üzerindeki etkin olma mücadelesi de uluslararası hukuk konularından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Akarsu bağlamında önem teşkil eden bölge son günlerde iç çatışmalara sahne olmaktadır. Hüseyin Pazarcı kitabında Suriye'nin iç siyasette karşı karşıya kalabileceği senaryoları okuyucu ile paylaşmıştır. Genel olarak Türk dış politikasının Ortadoğu'da temkinli hareket etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Yedinci ve son bölümde, Prof. Dr. Pazarcı Türkiyenin yıllardır girmek için mücadele verdiği Avrupa Birliği üyeliği sorununu ele almıştır. Adaylık sürecinin tarihsel gelişimi, aday olma sürecinde ortaya çıkan kimlik sorunu, Yunanistan ve Rum Yönetimi ile olan sorunlar, Türkiyedeki demokratikleşme, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı sorunları hatırlatılmıştır. Uluslararası hukuk çerçevesinde AB katılım sürecine bağlı sorunların da altı çizilmiştir. Aslında bu bölümden önceki altı bölüm, AB'nin Türkiye'ye yaklaşımını da şekillendirmiştir. Temelinde dinsel ve kültürel farklılıklara rağmen, müktesebat gereklilikleri yerine getirildiği takdirde AB üyeliğini önünde hiçbir sorun kalmayacağı düşünülmektedir. Türkiye'nin söz konusu olumlu tarafları göz önünde bulundurulduğunda AB'nin ikna edilmesi gerekebileceği vurgulanmıştır.[6]

Prof. Dr. Pazarcı bu yapıtında, Türkiye Cumhuriyeti devleti dış politikasının önde gelen yedi sorununu ele almıştır. Kitapta genel olarak Türk dış politikasının sayılan sorunlarının baş aktörleri dikkate alındığında, somut bir kararlılık ve uluslararası hukuk çerçevesinde güçlü bir varlık gösterilmesi gerektiğini sıklıkla vurgulamıştır. Pazarcı'nın konunun uzman isimleri ile zenginleştirilmiş "Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları" isimli kitabı, güncel Türk dış politikasına dair sorunlara ışık tutmaktadır. Pazarcı, Türk dış politikasının sorunlarına ilgi duyanlara faydalı olacak, bahsi geçen sorunlara uluslararası hukuk bakış açısı getiren zengin bir çalışma ortaya koymuştur.

[1] Hüseyin Pazarcı, *Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları*, Turhan Kitabevi, Ankara 2015, s. 45.

[2] Age, s. 55.

[3] Age, s.282.

[4] Age, s.282.

[5] Age, s. 284.

[6] Age, s. 294.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "KİTAP ANALİZİ: TÜRK DIŞ POLİTİKASININ BAŞLICA SORUNLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2015 / 105. Ağustos 02. Erişim Kasım 10, 2026. https://mail.avim.org.tr/tr/Yorum/KITAP-ANALIZI-TURK-DIS-POLITIKASININ-BASLICA-SORUNLARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır